BİR DEPREMİN YIKIM DALGALARI

06 ŞUBAT 2023 KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİNİN MEDYADA İNŞASI

Betül PAZARBAŞI
Selma KOÇ AKGÜL

hiperyayın

Hiperyayın: 1112
Araştırma-İnceleme

e-Kitap: 64

Editörler
Betül Pazarbaşı, Selma Koç Akgül

Genel Yayın Yönetmeni
Hatice Bahtiyar

Mizanpaj ve Kapak Tasarım
Zeynel Engin

e-ISBN: 978-625-6078-37-6

Yayıncı Sertifika No: 16680

1. Baskı: Kasım, 2024

Copyright© Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın telif hakları, 5846 sayılı yasanın hükmüne göre, kitabı yayımlayan Hiperlink Eğt İlet. Yay. Gıda San. ve Paz. Tic. Ltd. Şti. ve Betül Pazarbaşı, Selma Akgül'e aittir. Yayımcının ve yazarın izni olmaksızın elektronik ve mekanik herhangi bir kayıt sistemi veya fotokopi ile çoğaltılamaz, kopyalanamaz. Ancak kaynak gösterilerek kısa alıntı yapılabilir.

Her hakkı mahfuzdur. Bu kitapta yayınlanan yazıların etik, bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazar(lar)a aittir. Yayınevi uluslararası bir yayınevidir.

Bir depremin yıkım dalgaları 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş depreminin medya inşaası / editörler Doç Dr. Betül Pazarbaşı, Prof. Dr. Selma Koç Akgül.—1. Baskı . -- İstanbul : Hiperyayın, 2024.
325 sayfa: şekil, tablo; 21 cm. – (Hiperyayın: 1112 e-Kitap: 64)

e-ISBN: 978-625-6078-37-6

Kaynakça bölüm sonlarındadır.
1.Deprem -- Kahramanmaraş (Türkiye). 2.Deprem -- Medya. 3. Afet iletişimi. 4. Dezenformasyon. I. Pazarbaşı, Betül. II. Akgül, Selma Koç. III. Dizi.

QE537.2/B57 2024 551.2 /BİR 2024

Baskı-Cilt: Yalın Yayıncılık **Sertifika No:** 53595

GENEL SATIŞ PAZARLAMA VE YAYINEVİ
Hiperlink Eğt İlet. Yay. Gıda San. ve Paz. Tic. Ltd. Şti.
Tozkoparan Mah. Haldun Taner Sok. Alparslan İş Merkezi
No: 27 Kat: 6 D: 21 Merter - Güngören / İstanbul
Telefon: 0212 293 07 05-06 Faks: 0212 293 56 58

www.hiperlink.com.tr / info@hiperlink.com.tr

Betül PAZARBAŞI (Doç. Dr.)

İstanbul Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümü'nde lisansını, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo TV ve Sinema Anabilim Dalı'nda ise yüksek lisans ve doktorasını tamamlamıştır. Halen Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nde Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır. "Gazetecilik ve Medya Çalışmaları" bilim alanında "Doçent" unvanına sahip olan Pazarbaşı'nın "İletişim Bilimi ve Gazetecilik" alanında bilimsel yayınlarının yanı sıra "Küresel Ağlar Odağında Kültür, Kimlik ve Mekân Tartışmaları" (2018), "İletişim Araştırmaları ve Medya Analizleri: Bulgular – Eleştiriler" (2019), "Dijital(in) Ritmi, İletişim, Medya ve Kültür Alanlarında Yeni Perspektifler" (2020), "İletişim Bilimleri Bakış Açısıyla Küresel Afet Covid - 19 Pandemisi" (2021) adlı kitap editörlükleri ile yazarlığını Akgül ve Yolcu ile birlikte yapmış oldukları "Sürdürülebilir Afet İletişiminde Gazetecinin El Kitabı" (2023) adlı kitap çalışması bulunmaktadır.

Selma KOÇ AKGÜL (Prof.Dr.)

Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümü mezunudur. Yüksek lisans ve doktorasını İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesinde tamamlamıştır. Halen Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nde Öğretim Üyesi olarak çalışmakta olup, "İletişim Bilimleri ve Medya Çalışmaları" alanında, Afet İletişimi ve Gazeteciliği, Medya Endüstrisi, Siyasal iletişim, Kültürel Çalışmalar ve Sosyal Medya gibi çeşitli başlıklarda bilimsel üretim yapmaktadır. "Sürdürülebilir Afet iletişiminde Gazetecinin El Kitabı" (2023, B. Pazarbaşı, Ö. Yolcu ile birlikte) ve "Afet Odaklı İletişim" (2021) adlı kitapların yazarlığı yanında "Küresel Ağlar Odağında Kültür, Kimlik ve Mekân Tartışmaları" (2018) "İletişim Araştırmaları ve Medya Analizleri: Bulgular – Eleştiriler" (2019), "Dijital(in) Ritmi, İletişim, Medya ve Kültür Alanlarında Yeni Perspektifler" (2020), "İletişim Bilimleri Bakış Açısıyla Küresel Afet Covid -19 Pandemisi " (2021) başlıklı kitapların da editörlüğünü yapmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 9

06 ŞUBAT 2023 KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİ ÜZERİNDEN AFET İLETİŞİM YÖNETİMİNİ YENİDEN DÜŞÜNMEK. 11
Selma KOÇ AKGÜL

DEPREM VE SÜRDÜRÜLEBİLİR AFET İLETİŞİMİ: KAMU SPOTLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME 39
Barış ÇELİK

AFET HABERLERİNDE POLİTİZASYON SORUNU: KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİNDE HABER AKTÖRÜ SEÇİMİ 63
Tolga ŞAHİN

KRİZ İLETİŞİMİ, SOSYAL MEDYA VE DOĞA KÖKENLİ AFETLER: ŞUBAT 2023 KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİNDE YEREL YÖNETİMLERİN TWİTTER (X) KULLANIMI. 101
Betül PAZARBAŞI - Faruk ÇIPLAK

06 ŞUBAT KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİNDEN SONRA TWITTER VE TWITTER'IN ÖLÜMÜ 135
Burcu ASENA SALMAN

AFET İLETİŞİMİNDE HİPERYEREL İLİŞKİLERİN VE HİPERYEREL MEDYA PLATFORMLARININ ROLÜ 171
Revşan ŞEN

AFETLERDE GÖSTERİŞÇİ DUYARLILIĞIN MEDYA ORTAMINDA SERGİLENİŞİ: 6 ŞUBAT 2023 KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİ KAPSAMINDA ELEŞTİREL BİR DEĞERLENDİRME 197
Sema ÇAĞLAYAN

06 ŞUBAT DEPREMLERİ SONRASINDA SOSYAL AĞLARDA DEZENFORMASYON VE DOĞRULAMA: TEYİT.ORG ÖRNEĞİ 221
Murathan BİRİNCİ

06 ŞUBAT 2023 KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİNDE AFAD'IN AFET İLETİŞİM STRATEJİSİ: BASIN BÜLTENLERİNİN ANALİZİ 251
Neslihan YOLÇU CENGİZ - Şefika YURDAKUL SAYGILI

DEPREMİ BİR GAZETECİ OLARAK YAŞAMAK: 06 ŞUBAT KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ DEPREMLER SONRASINDA GAZETECİLERE YÖNELİK BİR DEĞERLENDİRME 297
Gülsüm GÜNEY - Yusra Yağmur GÖLBAŞ

ÖZGEÇMİŞLER 319

ÖNSÖZ

Küresel ısınmanın bir sonucu olarak, yangın fırtınaları, ani seller, kasırgalar ve depremler gibi aşırı olaylar giderek daha öngörülemez ve belirsiz varoluşsal tehditler yaratmakta, kaybedilen hayatlarla birlikte yaşam alanlarında tahribata yol açmaktadır. Bugün sosyo-doğal afetler, antropojenik felaketler, yalnızca daha sık gerçekleşmemekte, aynı zamanda daha yıkıcı etkiler de doğurmaktadır. Mevcut teknolojik, bilimsel ve yönetimsel yaklaşımlar, toplumların felaketlerle başa çıkma kapasitelerinin geliştirilmesinde ne yazık ki yetersiz kalmakta ve bu da sorun yönetimi, proaktif öngörü, hazırlık ve yanıt geliştirme süreçlerinde zorluklar doğurmaktadır.

Felaketler daima haberin merkezindedir ve savaşlar, doğa kökenli afetler, göçler veya çatışmalar patlak verdiğinde medya bildirmek ve kaydetmek için "O" an oradadır. Medya, afet ve kriz zamanlarında en kritik bilgilerin paha biçilmez kaynağıdır. Bu bilgileri kullanmak isteyen acil durum müdahale ekipleri ve insani yardım kuruluşları, afet zamanlarında insanın anlama potansiyelini aşan bir medya mesajı çığıyla karşı karşıya kalmaktadır. Acil durum yöneticileri, karar vericiler ve derin bir acıya tanıklık eden dağılmış topluluklar medyadan gelen tüm bu anlatıları anlamlandırmaya ve/veya hızlıca yorumlamaya çalışmaktadır.

Medya, depremler gibi kriz anlarında sadece haber kaynağı olarak değil, aynı zamanda bir hikâye anlatıcısı olarak da ön plana çıkmaktadır. Felaket anlarında gazeteler, televizyonlar ve sosyal medya platformları, bloglar yalnızca bilgiyi iletmekle kalmamakta, aynı zamanda olayları şekillendirerek, kamuoyunun duygusal ve düşünsel yönelimlerini de belirlemektedirler. Doğa kökenli yada insan kökenli afetlerde medyanın ideolojik yönelimi, hikâyenin nasıl anlatılacağına ve hangi seslerin duyulacağına karar vermektedir.

Bu kitap, günümüz iletişim dünyasının felaketleri kültürel olarak anlamlı ve politik olarak önemli hale getirme biçimine dair öngörülerden hareketle 2023 Kahramanmaraş depremle-

ri, iletişim ve medya arasındaki dinamik ilişkiyi analiz etmeyi amaçlamaktadır. Teorik çalışmalardan ve güncel örneklerden yararlanarak depremin sadece bir felaket olarak değil, aynı zamanda medya aracılığıyla oluşturulan toplumsal anlatıların, mitlerin bir yansıması olarak nasıl şekillendirildiğini araştırmaktadır. Doğanın çığlığını, medyanın yankısıyla anlamak, afet risklerine karşı toplumsal dayanıklılığı artırmanın anahtarını oluşturmaktadır. Modern iletişim döngüsü, medyanın çatışmayı ve afet risklerini azaltma potansiyelinin farkındadır ve afet medyası felaketle başa çıkma, kamu direncini artırma noktasında üzerine düşen normatif rolü artık ne pahasına olursa olsun üstlenmek zorundadır.

Kitap, iletişim ve medya çalışmalarıyla ilgilenen akademisyenler, deprem, afet ve kriz yönetimi üzerine çalışan yerel yönetimler, STK'lar ve medya çalışanları için önemli bir kaynak olmayı hedeflemektedir. Kitabın, Kahramanmaraş depremleri ve medyanın bu süreçteki rolünü araştıran tüm okurlara katkı sunacağı düşünülmektedir.

Yazarlarımız nitelikli, özgün, alana katkı sağlayacak teori ve uygulamaların yer aldığı bölümleri ile bu kitabın oluşumuna katkı koymuş, içeriği zenginleştirmişlerdir. Her birine ayrı ayrı çok teşekkür ediyoruz. Ayrıca, bizleri okurla buluşturan eserin, basım surecinde desteğini esirgemeyen Hiperyayın (Hiperlink) ailesine ve özellikle yapıcı ve sorun çözücü yaklaşımıyla bizi her zaman motive eden Genel Yayın Editörü Hatice Bahtiyar'a ise şükranlarımızı sunarız.

Kahramanmaraş depremlerinde yaşamını yitirenlerin anısına,

Saygıyla,
Betül PAZARBAŞI
Selma KOÇ AKGÜL

06 ŞUBAT KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİNDEN SONRA TWITTER VE TWITTER'IN ÖLÜMÜ*

Burcu ASENA SALMAN[1]

Pirincin içindeki siyah taşlardan korkma,
beyaz olanlardan kork.

Japon Atasözü[2]

GİRİŞ

Türkiye'de doğa kaynaklı afet olayları söz konusu olduğunda en çok can kaybına ve hasara sebebiyet veren afet türü depremdir (Çabalar, 2023). Bu tarz bir afet ya da kriz anında ise, medyanın ve sosyal medyanın sorumlulukları arasında, hemen devreye girerek, insan hakları çerçevesinde halkı bilgilendirerek, doğru yönlendirmek, yatıştırmak ve krizin kontrol altına alınmasını sağlamak bulunmaktadır (Aldamen & Hacimic, 2023).

Richard Senett (1970) kentsel yaşamı insanın kendini yoğun, kontrol edilemez bir alanda gönüllü olarak hapsetmesi ve hatta köleleştirmesi şeklinde açıklar. Daha da ileriye giderek Senett (1970), kenti anarşik sistem olarak ortaya koyar: "anarşi" kelimesi (an-archy) tam olarak "yönetimsiz" veya "kontrolsüz" anlamına gelmektedir. Katılıkları ve adaletsizliğiyle yükselen endüstriyel düzende anarşizm, toplumsal bir yeniden yapılanma çağrısından ziyade, topluma yöneltilen bir eleştiridir (Senett, 1970). Yani kent kendi başına krizin kaynağıdır ve doğal olarak da kentleşmiş bölgeler son yıllarda pek çok doğal ve yapay krizler deneyimlemektedir: Türkiye, farklı krizlere maruz kalmıştır ve bunlar eksik tedbirler konusunda bir nebze fikir vermiştir: örneğin, 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri öncesinde meydana

*Bu araştırmanın ilk bulguları 27 Temmuz 2023'te, University of Salford, Manchester, İngiltere'de, Netnocon23 Netnografi Konferansı'nda sunulmuştur.

1 Dr. Öğretim Görevlisi, TED Üniversitesi, Fen ve Edebiyat Fakültesi, Temel Bilimler Birimi, burcu.asena@tedu.edu.tr, https://orcid.org/0000-0003-0754-2075

2 Kuzucuoğlu, 2015.

gelen orman yangınlarında karşılaşılan en önemli sorun alanları olarak koordinasyon, hazırlık ve bilgi eksiklikleri; kriz iletişimine yönelik eksiklikler sıralanmıştır (Yazar, 2023).

6 Şubat 2023'te önce sabaha karşı, sonra da öğlen saatlerinde yüksek şiddette etkilerini gösteren iki farklı deprem Türkiye'nin 11 ilinde can kaybına ve maddi yıkıma neden olmuştur. Bu ikiz depremler sebebiyle bölgede meydana gelen ağır hasar GSM operatörlerini ve enerji hatlarını da kapsadığı için bir kaç sosyal medya mecrası önemli roller üstlenmiştir (Şen & Koç Akgül, 2023).

Diğer pek çok kişi gibi, bu bölümün araştırmacısı olarak, depremi sosyal medyadan öğrenmiş olmam; depremin ardından gelen ilk saatlerde arama-kurtarma çalışmalarında Twitter'ın çok etkin bir biçimde kullanılarak çok sayıda kişinin hayatlarının kurtarılmış olması, bu araştırmaya başlanmasının arkasındaki motivasyondur. İlk depremden 20 saat sonra, arama-kurtarma için yoğun bir biçimde kullanılan sosyal medya platformlarından bir kısmının, dezenformasyon yapıldığı gerekçesiyle kapatılmış olması ise araştırmanın yapılması konusunda motivasyonu güçlendirmiştir. Twitter'a 9.5 saat süreyle erişimin engellenmiş olması, hava sıcaklığının sıfırın altında seyretmekte olduğu bu kritik saatlerde haberleşmenin sekteye uğratılmış olması, arama kurtarma çalışmalarını da geciktirmiş ve genel olarak halkta öfkeye sebep olmuştur (Villegas & Nix, 2023).

Arama kurtarma çalışmaları kapsamında hayatta kalanlar kurtarılmakta, insani koşullarda barınabilecekleri yerler, gıda ve diğer ihtiyaçlar temin edilmeye çalışılmaktaydı. Cenazelerin defni için de bir takım gereksinimler tespit edilerek sıralanmaktaydı. Bu çalışmalar büyük ölçüde Twitter'dan yürüdüğü ve takip edilebildiği için araştırma, büyük çaplı bir afetten sonra sosyal medyada konuşulan konu başlıklarını (Maldenya, Choudhury, Garcia, & Romero, 2023) ve 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerini takiben yapılan kriz yönetimini Twitter üzerinden okumakta ve analiz etmektedir.

Metod olarak netnografi kullanılarak (Kozinets, 2020), toplanan veri tematik olarak düzenlenmiş ve Onarıcı Söylem Teorisi'ne (Williams, Woods, Staricek, 2017) göre, afet ve kriz yönetimi literatüründen faydalanılarak tartışılmıştır.

Onarıcı Söylem Teorisi, bir olayın halkın ya da izleyici kitlesinin zihninde bıraktığı agresif etkiyi azaltarak, olumlu bir imajla yer değiştirmesini sağlamayı amaçlar. Halkın yanıt diyaloğuna dahil edilerek kriz anına dair travmatik imgenin, iletişim yoluyla onarımı hedeflenir (Williams vd., 2017). Bu sebeple, Onarıcı Söylem, riski düşürerek, halk güvenliğinin tekrar sağlanması için, sosyal medya gibi halk ile doğrudan bağlantıya geçilebilecek kanalların, insancıl yaklaşım ön planda tutularak, stratejik bir biçimde kullanılmasını önermektedir. Kriz bu teori çerçevesinde altı aşamaya ayrılmaktadır: *ilk tepki; krizin değerlendirmesi, suçluların tesbiti; iyileşme ve affetme; ıslah etme ve yeniden inşa; normalleşme* (Willams vd., 2017).

Araştırmaya 14 Şubat 2023'te başlanmış, 4 Nisan 2023'e kadar yoğun bir biçimde devam edilmiştir. 4 Nisan itibariyle gündem yaklaşan Cumhurbaşkanlığı Seçimleri yönüne saptığı ve depremle ilgili tek bir hashtag, tek bir trend saptanamadığı için araştırma sonlandırılmıştır.

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu araştırmada metot olarak netnografi kullanılmıştır. Çıkış noktası, internette oluşan kültürü anlamak olan netnografi, evrimleşmekte olan bir nitel araştırma yöntemidir. İnternette oluşan grupları varolan etnografik prosedürlerin titiz ve özgün bir biçimde adapte ederek incelemek üzere çalışır. Dijital etnografi ya da çevrimiçi etnografi olarak da tabir edilen yöntemlere kıyasla iyi yapılandırılmış (Kozinets, Gretzel & Bui, 2024) bir metod olması sebebiyle tercih edilmiştir.

Netnografik araştırmayı, yapıldığı platforma, incelenmekte olan dijital kabilelere ve sahadan çıkan verilere göre revizyonlarla tasarlamak gerekmektedir. Bu araştırma için saha olarak Twit-

ter'ın belirlenmesinin sebebi arama-kurtarma için ilk saatlerden itibaren iletişim için en çok tercih edilen platform olması, açık bir platform olduğu için, barındırdığı farklı iletişim katmanları sayesinde de halkın nabzının diğer sosyal medya mecralarına nazaran daha net tutulabilmesidir (Bulut & Yörük, 2017).

Netnografinin yaratıcısı Robert V. Kozinets'in (2020) "gözlemci netnografi" ya da "katılımsız" olarak adlandırdığı yani araştırmacının pasif olduğu, katılımcılara soru sormadığı, yorum bırakmadığı yaklaşım tercih edilmiştir (Costello, McDermott & Wallace, 2017). Twitter'da, özellikle deprem sonrasında, keskinleşen agresif politik kutuplaşma (Bulut ve Yörük, 2017) yüzünden katılımsız gözlemci olarak araştırmanın yürütülmesi daha uygun olmuştur. Bir savaşı resmetmek gerektiğinde savaş alanını gören ve savaştan etkilenilmeyecek bir yer seçilmelidir. Kriz araştırmalarının gergin ve çatışmalı doğaları uyarınca bu tür bir yaklaşımın benimsenmesinin daha doğru olabileceği başka kriz iletişimi araştırmacıları tarafından da dile getirilmektedir (Shahbazi, Barney & Bunker, 2024).

Araştırmacının kimliği araştırmanın seyrini etkilemekte ve araştırmacı araştırdığı sahadan etkilenmektedir (Abu Lughod, 1999). Özellikle sosyal medyada yaptığınız her hareket algoritmayı etkilemektedir, yani algoritma, kişileri, istediklerini önlerine getirerek kutuplaştırmaktadır. Bu sebeple Lila Abu-Lughod (1999) gibi, araştırmacı olarak "ortada" bir yer belirleyerek araştırma tamamlanmıştır. Buna ek olarak, gözlemci konumunda bile algoritmayı etkileyecek hareketler algoritma tarafından algılanmaktadır: haberin içine girmek, yorumları açarak ilerlemek gibi. Matthew O. Jackson, *The Human Network* (2019) kitabında sosyal ağ sitelerini, internetin "Vahşi Batısı" olarak tasvir etmektedir; aynı mecra üzerinden hem sosyalleşilmekte, hem politika tartışılmakta, hem de haber alınmaktadır. Yani algoritma kişiyi sınıflandırarak, uygun içerikleri önüne çıkarmaktadır. Bu sebeple, araştırmaya başlarken devlet yöneticileri, özellikle afet yönetimiyle ilgili olanlar, politik liderler, aktif troller, gazeteciler, belli başlı partizanlar ve depremle ilgilenen ünlüler Twitter'da

takibe alınmıştır. Daha önce Twitter çok ziyaret edilen bir mecra olmadığı için algoritma nispeten temiz olarak yani kişiselleşmeden araştırmaya başlanmıştır. Twitter'la beraber ana akım medya ve ana akım medyanın Twitter hesapları da haberlerin doğruluğunun tesbiti ve yukarıda adları geçen gruplara eşit mesafeden yaklaşılabilmesi için takibe alınmıştır. Sadece gözlemci olarak, araştırma süresince hiçbir tweete cevap yazılmayarak ya da bir tweet, re-tweetlemeyerek, hiç bir hesapla etkileşim içinde olunmamış ve ana sayfanın çeşitliliği sağlanmaya çalışılmıştır.

14 Şubat 2023[3] itibariyle her gün, sabah, öğlen ve akşam olmak üzere araştırma günlüğü tutularak araştırma sürdürülmüştür. Araştırma günlüğü tutmuş olmak veriyi geçmişe yönelik ya da arşivden analiz ederken araştırmacının sahaya hakimiyetini arttırmaktadır. Sosyal medya odaktaki konunun hızla değişebildiği bir mecra olduğu için, depremi takip eden, krizin dorukta olduğu günlerde de ilgili-ilgisiz çeşitli konular ya da sonradan bir şey ifade etmeyen kelimeler, hashtagler trend olabilmekteydi. Bu kelimelerin anlamlandırılabilmesi için günlük tutmanın, araştırmanın doğru analiz edilebilmesi için önemi netnografiyi kullanan pek çok araştırmacı tarafından vurgulanmaktadır (Kozinets, 2020; Costello vd., 2017). Twitter'a ait hem günlük olarak gözlemlenen hem de *getdaytrends* (2023) sitesinden toplanan veri tematik olarak gruplandırılmış ve söylem bağlamında analiz edilmiştir. Belli başlı temaların yükseliş ve düşüşleri tarafımdan grafiklendirilerek, araştırmanın sonuna eklenmiştir.

Twitter'dan elde edilen veriyle yapılan analiz etik çerçeve içinde yürütülmüştür (Kozinets, 2020), işlenen ve alıntılanan veri halka açık hesaplardan toplanmıştır. Bu tarz afet ya da kriz araştırmalarında dikkat edilmesi gereken hususların başında çocuklar, hastalar, afete (krize doğrudan maruz kalanlar gibi seçim yapacak durumda olmayan gruplar bulunmaktadır (Kozinets, 2020) ve bu gruplara bu hassas bir biçimde yaklaşılmaktadır.

---

3 Deprem olduğu sırada iş için Belçika›da bulunuyordum, 10 Şubat'ta Türkiye'ye dönüp, ilk şoku atlattıktan sonra planlayarak, sistematik bir araştırmaya 14.02.2023'te başlayabildim. Araştırmayı başından sonuna dek tek başıma yürüttüm.

Araştırmaya başlandığında, depremin hali hazırda verdiği zararın büyüklüğü ve sonraki yıllara yayılacak olan ikincil, üçüncül etkiler göz önünde bulundurularak, araştırmanın en az iki yıl sürmesi öngörülmüştür. Anlık olarak kurtarılma, beslenme, barınma, hijyen gibi sorunlar yüzeyde olsa da, artan engelli nüfus, öksüz çocuklar, sahipsiz hasta ve yaşlılar gelecekte büyüyecek konulara işaret etmekteydi (Karaağaç, 2023). Buna rağmen, depremden iki ay sonra, 04 Nisan 2023'te Twitter'da "deprem" kelimesinin kullanılmadığı, depremle ilgili konuların gündemden tamamen düştüğü görülmüş, araştırma sonlandırılmak durumunda kalınmıştır. Gündem Twitter üzerinden manipüle edilerek, depremle, depremin sebep olduğu hasarın ve zararın iyileştirilmesiyle bağlantılı konular yerine siyaset ve Mayıs 2023 seçimleri gündeme oturduğu için tutulan Twitter araştırma günlüğü[4] (Kozinets, 2020) kapatılmıştır.

1.1. Örneklem

Datareportal'dan (Kemp, 2023) alınan veriler doğrultusunda, Türkiye'de 2023 Ocak ayı itibariyle bulunan 71.38 milyon internet kullanıcısı toplam nüfusun %83.4'ünü oluşturmaktadır. Türkiye'de yine 2023 Ocak itibariyle 62.55 milyon sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır ve bunların 32.80 milyonu Facebook; 57.90 milyonu YouTube; 56.8 milyonu Instagram; 29.86 milyonu TikTok; 13.00 milyonu LinkedIn; 14.80 milyonu Snapchat ve 18.55 milyonu Twitter kullanmaktadır ki bu da toplam nüfusun yüzde 21.7'sine denk gelmektedir.

1. 1. 1. Twitter

Sosyal medya kriz anlarında başta bilgilendirme yapmak, duygusal ve lojistik destek sağlamak üzere çeşitli şekillerde kullanılabilmektedir (Aldamen & Hacimic, 2023). Twitter'ın (https://blog.twitter.com/en_us/ topics/company/ 2022/when-natural-disasters-happen-twitter-can-help-heres-how) doğal afetlerde kullanılmak üzere hazırlanmış bir bloğu da bulunmaktadır. 6 Şubat günü Twitter arama-kurtarma ve koordinasyon için son

4 Orijinal metinde Robert V. Kozinets (2020) tarafından "immersion journal" olarak adlandırılmaktadır.

derece etkili bir biçimde kullanılmaktayken, dezenformasyon gerekçesiyle engellenen tek sosyal medya platformu olduğu için araştırma sahası olarak belirlenmiştir. Arama-kurtarma çalışmaları Twitter'da bant daraltmasına gidilen 9.5 saat (Browne, 2023), boyunca sekteye uğramış, bu tarz bir afet sonrasında enkaz altındaki canlıların hayatta kalabileceği kısıtlı sürenin önemli bir bölümü tüketilmiştir (Elçi, 2023). Depremi takiben yetkili mercilerin ihmalleri, çeşitli boyutlarda skandallar da meydana geldiği için Twitter daha çok ilgi görmeye başlamıştır. Türkiye'de ve dünyada diğer sosyal medya mecralarına kıyasla daha az takipçisi olmasına karşın, halka açık bir platform olması ve kurulduğu günden bu yana Twitter'ın sözel ağırlıklı iletişime dayalı olması, onu politik tartışmaların ağırlıkta olduğu bir mecra haline getirmiştir.

Twitter'ın depremi takiben diğer sosyal medya mecralarının, özellikle de Facebook ve Instagram'ın üzerine çıkmış olmasının sebebi haber alma-yayma konusundaki hızı ve lojistik destek sağlamadaki etkinliğidir. Hashtaglerin (#) kullanımı, acil durum anında doğru bilgiye yönlendirme açısından önem arzeder (Catherine vd., 2020). Bu sadece Türkiye için değil, dünyada gerçekleşen afetlerde de böyledir, örnek olarak hem Avusturalya'da (bkz. Resim 2, https://developer.twitter.com/en/use-cases/build-for-good/extreme-weather/australian-bushfires) hem de ülkemizde yaşanan orman yangınlarında örgütlenme, fon yaratma ve uyarıların Twitter üzerinden organize edildiği akılda tutulmalıdır.

Statista 2023 verilerine göre Türkiye Twitter 18,55 milyon kullanıcıyla İngiltere'nin takiben dünyada yedinci sırada gelmektedir ve bu sayı, toplam Türkiye nüfusunun yüzde 21.7'sini oluşturmaktadır. Buradaki önemli verilerden biri, yüzde 36,6'sını kadın, 63.4'ünü ise erkek kullanıcıların oluşturmakta olduğudur (Kemp, 2023).

Twitter, 2006 yılından bu yana haber verip almayı çağrıştıran eden mavi kuşu ile özgün kurumsal kimliği, sosyal medyayı sembolize ediyordu (Mac & Tsu, 2023). Twitter, Türkçe diline de olduğu gibi yerleşen "tweetlemek, tweet atmak, re-tweetlemek"

gibi sözcüklerin kaynağıydı. Elon Musk Twitter'ı satın alarak, Nisan 2023'te, X Corp. Şirketler topluluğuna dahil olacağını, artık bir sosyal medya platformu olmaktan çok öteye gideceğini, bankacılık ve mağazacılık işlemlerinin de üzerinden yapılacağı bir platforma dönüştürüleceğini duyurmuştu: Twitter, "X" oldu[5].

Değişimin üzerinden bir yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen, platformun halen Twitter olarak anıldığını buraya not düşelim. Logosu San Francisco'daki genel merkezden 24 Temmuz 2023'te sökülmüş, kurumsal kimliği tamamen değiştirilmiş de olsa, popüler kültürdeki ismi halen Twitter'dır. Bu bağlamda, Teun van Dijk'in (2009) sosyo-bilişsel söylem analizi doğrultusunda, Twitter'ın halen ölmediğini, ismi artık "X" olsa da, halkın gözünde yaşadığını, dilde halen kullanılmakta olduğu için söylemek doğru olur.

2. BULGULAR

Bu bölümde, 14 Şubat-4 Nisan 2023 tarihleri arasında Twitter'da sistematik olarak kaydedilen yoğun netnografik günlük ve *getdaytrends* platformundan alınan günlük/saatlik Twitter trend verileri temel alınarak, tematik bir yaklaşım ile grafiklendirilmiş ve onarıcı söylem teorisi ile analiz edilmiştir.

2.1. Twitter'da Deprem Odaklı Trend Verilerinin Analizi

Bu bölüm araştırmanın arkasına eklenen grafiklerin açıklaması niteliğindedir. Araştırmanın yapıldığı tarih aralığında öne çıkan konular aşağıdaki gibidir.

Deprem (bkz., Grafik 1) kelimesini içeren yorumlar, gönderiler veya hashtagler (#depremoldu, #deprem #7.6 gibi depremin şiddetini de haber veren) 6 Şubat günü başlayarak, en çok afetin ikinci gününde kullanılmıştır.

Şehirler (bkz., Grafik 2) depreme maruz kalan şehir isimlerini içeren yorumlar, gönderiler veya hashtaglerin toplamından oluşmaktadır ve daha çok haber ve motivasyon amaçlı kullanılmıştır.

5 "Ex," ya da "x," Latince "exitus" kelimesinin kısaltması olup, bilinmeyen, çıkış, önceki, eski ya da tıp dilinde "ölüm» anlamına gelmektedir (https://www.tipterimlerisozlugu.com/exitus.html).

Bir diğer tema, genellikle "elele, tek yürek, omuz omuza" gibi ifadelerle tamamlanan *Tüm Türkiye* (veya Türkiyem) (bkz., Grafik 3) temasıdır. Bu tema, benzer bir anlam taşıyan hashtaglerle öne çıkan "#OneBoston, We are Boston, We are one community" gibi temalarla paralellik göstermektedir (Williams vd., 2017). Boston Belediye Başkanı Menino'nun, Boston Maratonu sırasında yaşanan terör saldırısının ardından attığı bu tarz tweetler, birlik ve beraberlik çağrısı yaparak onarıcı söylemin oluşturulmasına katkı sağlamakta ve halkı olumlu bir şekilde motive etmektedir, aynı zamanda hezeyanı dindirmektedir.

İçeriğinde *Yardım* (bkz., Grafik 4) bulunan tweetlerin oranı, grafikte de görülebileceği üzere özellikle ilk bir hafta çok yüksektir, buna karşın gün be gün gerileyerek 9 Mart'tan sonra 1000 tweetin altına düşmüş ve telaffuz edilmez olmuştur.

Yardımlarla ilgili skandallar ise *Skandallar* (bkz., Grafik 7) temasının altına dahil edilmiştir: biri koordinasyon, diğeri ise ihbar amaçlıdır. Çok sayıda kurumun ve yetkilinin isimlerinin geçtiği ihmaller ve yolsuzluklar ortaya çıkmıştır. Seçim yaklaştığı için, skandallar tarafların birbirini yıpratmak için kullandıkları bir tema olarak, oranı düşse de araştırmanın sonuna dek varlığını korumuştur.

Türkiye'de tarafımdan gerçekleştirilen diğer kriz araştırmaları da göstermiştir ki, krizli durumlarda içinde "Allah" sözcüğünün geçtiği dualar veya inanca dayalı ifadeler karşımıza çıkmaktadır. Bu tema genellikle, asıl tema ile ilgili bilgi veya duygular aktarıldıktan sonra, "Allah korusun, Allah rahmet eylesin, Allahım yardım etsin" gibi ikinci bir kalıp cümle ile bağlantılıdır ve diğer temalara eşlik eden ikincil veya üçüncül bir tema olarak belirginleşmektedir (bkz., Grafik 5).

Futbol (bkz., Grafik 6) temasının bir-iki gün hariç, istikrarla gündemde kaldığı görülmektedir. 26 Şubat 2023'te Beşiktaş-Antalyaspor maçı sırasında deprem saatine (04:17) gönderme yapılarak, maçın 4. dakika 17. saniyesinde, her iki takım oyuncuları saygı duruşunda bulunurken stadda depremde etkilenen illerin plaka numaraları yayınlanmış, seyirciler deprem bölgesine ba-

ğışlanmak üzere sahaya oyuncak atmıştır. Bu sırada Ayten Alpman'ın "Memleketim" şarkısı çalınarak, psikolojik olarak direnci yükselten birlik olma hissiyatı yaratılmıştır (Williams vd., 2017). Bu etkinlik değişik açılardan görüntülenerek montajlanmış ve özellikle Twitter'da servis edilmiştir. Benzer eylemler Galatasaray ve Fenerbahçe taraftarları tarafından da yapılmıştır. "Üç Büyükler "in gerçekleştirdiği bu eylemler, politik sloganlar atıldığı için baskılanmışlardır.

Enkaz altındayım (bkz., Grafik 16) teması sadece 7 Şubat'ta görülmüştür, buna karşın İyiyiz, Mucize (bkz., Grafik 8) teması 9 Şubat'tan 13 Şubat'a kadar görülmektedir. "*Enkaz altındayım*" insanların hayatta kalabilme ve telefon şarjlarının dayanabilme süresi ile doğrudan bağlantılıdır, bu sebeple de sadece 2 gün gözlemlenmiştir. Depremin 20. saatinde Twitter'ın kapatılmış olması da bu temayı düşüşe geçirmiştir. İyiyiz ve *Mucize* temaları ise bize bu tür bir afetten bir hafta sonra, enkaz altından sağ kurtulabilenler olduğunu göstermektedir. 15 Şubat 2023'te Twitter'da, enkaz altında en uzun süre kalarak sağ çıkartılanların listesini yaptığı için linç edilen ana akım medya programcılarından birinin ismine de trendler arasında rastlamak mümkündür[6].

Başsağlığı dilekleri ve sahipsiz cenazeler (bkz., Grafik 10) 7 Şubat'dan 13 Şubat'a kadar yoğun olarak konuşulmuştur. 28 Şubat'ta temanın tekrar gündeme gelmesinin sebebi Hatay Rönesans Sitesi'nin, içerideki kayıp kişilerin ve cenazelerin varlığı bilindiği halde yıkılarak enkazının kaldırılmış olmasıdır. Ceset torbası ve kefen temin edilemiyor olması da günlüğe göre 22 Şubat günü Twitter'da konuşulmuştur.

Haarp/komplo teorileri (bkz., Grafik 9) de ilk günden itibaren gündemde kalmıştır: depremin yapay yollarla Türkiye'ye zarar vermek için üretilmiş olduğu konusu tartışılmıştır. "Deprem bilimciler, kurtarma konusunda bilirkişiler" bu iddiaya itibar edilmemesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu kişiler bu fayın hareketleneceği ile ilgili uyarılarını önceden yapmış olduklarını

6 Haber. (2023, Şubat 15). Twitter. https://twitter.com/Haber/status/1625952969400193037

hem ana akım medyada hem de Twitter'da kendi hesaplarında belirtmişlerdir.

Skandallar (bkz., Grafik 7) teması ilk günden itibaren yüksek oranda seyretmektedir: sorumlu kurumların görevlerini yerine getirmemesi, bu kurumların yöneticilerinin karıştığı yolsuzluklar, ana akım medyada toplanan yardım fonlarının ödenmemesi/ortadan kaybolması[7], muhalif TV kanallarına getirilen yayın engeli, politik liderlerin depremi bizzat yaşamış insanlara karşı tutumu ile ilgili tweetler yer almaktadır.

"Borsa/Ekonomi" başlığı altında (bkz., Grafik 11), sadece Twitter'da değil, tüm sosyal medya mecralarında, giderek yükselen enflasyona ithafen, Türk mutfağının temel malzemeleri soğan, biber, patates gibi önceden herkesin bütçesine uygun olmalarıyla bilinen sebzeler eleştirel anlamda sembolleşerek, sözel ve görsel olarak protesto için kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle 20 Şubat 2023 sıralarında, radikal kira artışları da eleştiri konusu olarak görülmüştür.

Ünlüler, iyi ya da kötü itibarları ve sosyal yetkileri nedeniyle çeşitli krizlerde problemlerin çözümünde önemli bir rol oynayabilen en önemli sosyal gruplardan biridir. Bu tarz durumlarda, yüksek sayıdaki takipçilerine etkin bir biçimde yönlendirmek, yatıştırmak ve motive etmek için doğru bilgilendirilmeleri gerekir (Yoosefi Lebni, Irandoost, Mehedi, Sedighi, Ziapour, 2020). Ünlüler (bkz., Grafik 12) temasının başından sonuna kadar adı anılan şarkıcı Haluk Levent'tir. *Ahbap* isimli sivil toplum örgütünü yönettiği için 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleriyle adeta özdeşleşmiştir. Yardım toplamak, arama-kurtarma çalışmalarına katılmak gibi eylemlerini, destek için gittikleri her yerden sosyal medya hesapları aracılığıyla fotoğraf paylaşarak bireysel halkla ilişkiler kampanyasına çevirdikleri gerekçesiyle eleştirilen ünlüler de bu başlığın altında ele alınmaktadır.

Göçmenler (bkz., Grafik 15) grafikte göründüğünden daha uzun süre gündemde kalmış bir temadır: göçmenlerin ve as-

7 #YardımParalarıNerede 23 Şubat 2023'te trend olmuştur.

len T.C. vatandaşı olanların sosyal hakları ve maddi varlıkları karşılaştırılarak tartışılmaktadır. Depremin ardından sınırların savunmasız kaldığı ve sınırlardan ülkeye kontrolsüz girişlerin yapıldığı yönünde haberler de yayılmıştır.

Politika (bkz., Grafik 17) depremin ilk günlerinde Twitter'daki ana temalardan biri olmuş, Mart 2023 ile birlikte ittifaklar oluşturulduğu, seçim propagandaları başladığı için de artarak devam etmiştir. Neredeyse gündemdeki her konu seçim propagandası malzemesine dönüştürülmüştür fakat araştırmanın merkezinde kriz iletişimi olduğu için bu konu bu derinlemesine ele alınmamıştır.

Menstrual ürünler/toplumsal cinsiyet teması (bkz., Grafik 18), grafiklerde gözlemlenebileceği üzere bazı günlerde önemli bir artış göstermiş ve başlangıçtan itibaren günlükte sıkça konuşulan konulardan biri olmuştur. Bu ürünlerin temel ihtiyaç malzemeleri olmalarına rağmen, Türkiye'de birçok ülkenin aksine hala vergiye tabi tutulmaları tekrar gündeme gelmiştir. #açıkaçıkped hashtagi kadınların biyolojik döngüsünün ve menstrual ürünlerin tüketiminin temel ihtiyaç olduğunun normalleşmesi gerektiği tartışmasının sonucunda açılmış hashtag olarak gündem olmuştur. Deprem bölgesi için ihtiyaçlar arasındaki maddelerden biri olan "ped" için Twitter'da "Açık açık ped mi diyorsunuz?" şeklinde yorum bırakılmış, bunun üzerine bu kişi linç edilmiş ve hesabını kapatmıştır. Türkiye'ye özgü özelliklerden biri ironi ve mizahtır, daha önce sosyal medyada yapılan araştırmalarda da tespit edilmiş olduğu üzere doğrudan ifadeler yerine, özellikle de ciddi ise, konular ironik bir dille ele alınmaktadır (Asena-Salman, 2021). Bu tema altındaki yorumlar mizahla, dolaylı yoldan ele alınmıştır: "adı ped olan bir şeye başka ne diyebiliriz? açık açık ped, normal ped, günlük ped, gece pedi, ped ped açık açık ped; Neyse ki mesajı atan arkadaş hatasından döndü. O da yardım çağrılarına açık açık ped yazarak katıldı." (Kazım, 2023) gibi. Bourdieu'nün teorisi (Pilch Ortega içinde, 2022), kriz durumlarının toplumun köklü inanç sistemlerinin veya pratiklerinin hızlı bir şekilde değişmesine, en azından sorgulanmasına

öncülük edecek farkındalığı yarattığı yönündedir. Bu teori, sorunun gündeme gelmesi ve hashtag oluşturulmasıyla bağlantılandırılabilir.

Toplumsal cinsiyet (bkz., Grafik 18) teması, özellikle kadınların maruz kaldığı taciz ve tecavüz vakalarına dair atılan tweetlerle ilgili olarak ortaya çıkmıştır. Bu tür "mağduriyetler" ve kadınların hem biyolojik özelliklerinden hem de üzerlerindeki bakım yükünden kaynaklanan ihtiyaçları, toplumda kadınların muhtaç bir cins olarak algılanmalarına ve sosyal politikalar tarafından devlete bir yük olarak ele alınmalarına neden olmaktadır (Hatiboğlu Eren, 2017).

Yağma ve hırsızlık (bkz., Grafik 19) afet bölgesinde güvenlik sorununa dikkat çeken bir başlıktır. Afet olduktan bir süre sonra yani can derdi nispeten atlatıldıktan ve büyük miktarlarda yardımlar bölgeye ulaşmaya başladıktan sonra gündem olmuştur. Bu temanın altında, enkaz halindeki binaların yağmalanması, çadırlardan yapılan hırsızlıklar, bölgeye ulaşan yardımların depremden zarar görmüş vatandaşlara satılması ile ilgili ihbarlar bulunmaktadır.

Türkiye genelinde, depremin ardından üniversitelerin (bkz. Grafik 20) süresiz olarak kapatılması, yüksek eğitimin ve öğretimin ertelenmesi kararı büyük bir infiale neden olmuştur. 20 Şubat'ta uzaktan eğitime, 4 Nisan'da ise yüz yüze eğitime, devam zorunluluğu olmadan başlanacağının açıklanması özellikle bu tarihler civarındaki Twitter spekülasyonlarını açıklamaktadır çünkü halk üniversitelerin ısrarla açılmasını istemektedir.

2. 2. Onarıcı Söylem (Restorative Rhetoric) Temelli Tweet Analiz Bulguları

Krize yönelik iletişim stratejilerinde 1970'lerden bu yana ortaya atılan yaklaşımlar genellikle kişilerin sarsılan imajının yeniden inşasına ve kurumların uğradığı maddi ziyanı geri getirmeye odaklandığı için insani bir takım nüvelerden yoksun oldukları noktalar vardır. Onarıcı söylem, bir krizin varlığını inkar etmeksizin, olumlu bir algı oluşturmak ya da bir dizi eylemi

haklı çıkarmak yerine, krizin neden olduğu fiziksel ve duygusal yıkımla başa çıkılmasını kolaylaştırmayı ve toplumun güvenini kazanarak, etkili bir şekilde krizi yönetmeyi hedefler (Griffin-Padgett & Allison, 2010). Onarıcı söylem, sadece krizi yönetmekle kalmaz, aynı zamanda krizden çıkıldığında başlayan ve genellikle uzun vadeli olan yeniden inşa sürecinde de öncü ve kolaylaştırıcı bir rol üstlenir. Bu süreçte, lider konumundaki bireylerin otantik ve ilham verici olmaları önemlidir. Bu, kendi imajlarını korumaktan ziyade, halkın güvenini, inancını ve emniyet duygusunu yeniden tesis etmeye odaklanmalarını gerektirir. Liderlerin dürüstlük, şeffaflık ve etkili iletişimle toplumu yönlendirmeleri, onarıcı sürecin başarılı bir şekilde ilerlemesine katkı sağlar (Griffin-Padgett, 2017). Onarıcı söylem *ilk tepki; krizin değerlendirmesi, suçluların tesbiti; iyileşme ve affetme; ıslah etme ve yeniden inşa; normalleşme* aşamalarını içermektedir (Willams v.d., 2017).

2.2.1. İlk Tepki

İlk tepki olarak sosyal medyada *#depremoldu*, *#7,6*, *#deprem* ve *#Gaziantep #kahramanmaraş* gibi afete maruz kalan kent isimlerinin hashtagleri görülmektedir. Bunları takiben özellikle sivillerin ve STK'ların arama-kurtarma çalışmaları için yardım çağrıları veya bizzat çalışmalarıyla ilgili görüntüler gelmektedir.

Onarıcı söylem, *iyileşme ve onarım* sürecine mümkün olduğunca çabuk geçilebilmesi için, topluluk liderlerinin ve tanınmış kişilerin, temsil ettikleri topluluklara duygusal ifadeler içeren mesajlar göndermelerini önermektedir. Bazı durumlarda *ilk tepki* ve *acil durum değerlendirmesi* birbirinin içine geçebilmektedir ki, (Williams vd., 2017)

6 Şubat'ta peş peşe iki büyük deprem aynı bölgede meydana gelmiş olduğu için, iki süreç birbirinin üstüne binmiştir. İkinci deprem gündüz saatlerinde yaşandığı ve ilkinde ayakta kalan binalar, ikinci depremde yıkıldığı için, sosyal medyada dolaşan çok sayıda video sürecin psikolojik olarak atlatılmasını zorlaştırmıştır.

Topluluk lideri olarak görünür olan kişilerden Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 7 Şubat tarihli ana akım medyada

yayınlanan, Twitter'a da konulan mesajı depremlerin merkezleri, büyüklükleri, arama-kurtarma çalışmalarıyla ilgili ilettiği somut bilgiler ve uyarılarla *ilk tepki*ye uygun bir çerçevede ilerlemektedir. Konuşmasının sonunda hükümet karşıtı paylaşımlarda bulunanların takibe alınacağı ve gerekenin yapılacağını iletmesi, kapsayıcı ve şefkatli olunması tavsiye edilen ideal kriz iletişiminin uzağında kalmıştır.

Tematik analizde de belirtildiği üzere, 6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinde, Haluk Levent, bölge halkı ve depreme doğrudan maruz kalmayan halk arasında koordinasyonu sağlayarak, deprem bölgesinde fiziken bulunarak, arama kurtarma çalışmalarına destek vererek sağladığı için çoğunluğun gözünde güven telkin etmiştir. Bu sayede de attığı tweetlerdeki mesajlar yerlerine ulaşmıştır, iletişimi empatik ve başarılıdır. Ankara Büyük Şehir Belediye Başkanı Mansur Yavaş da 6 Şubat'tan itibaren kriz iletişimini yapıcı ve samimi bir biçimde yönetmiştir: "Toplam 100 araç ve 217 personelimizle deprem bölgelerindeyiz. Tüm imkanlarımızı seferber ederek bu zorlu süreci birlikte atlatacağız. Hepimize geçmiş olsun." (Yavaş, 2023). "Hepimiz" sözcüğünü kullanarak kapsayıcı ve birleştirici olduğunu göstermektedir. Söyleminde süreç boyunca tutarlı bir yol izlemesi, kriz anlarında sarsılmaz olduğuna dair bir imaj çizmesini sağlamıştır.

Halk liderleri konumundaki bazı kişiler, sadece görevleri olan hizmet götürme ile ilgili bilgilendirme yapmışlar ve beklenen empatik bağı halkla kuramamışlardır. Diğer yandan, bazı liderler ise uzun bir süre halkla temas kurmadıkları için Twitter'da eleştiriye uğramışlardır. 9 Şubat günü afetle ilgili basın toplantısı düzenleyen Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, açıklamasında genel hatlarıyla, afet yönetimi için neler yapıldığını, depremin etkilediği alanın ve şiddetinin boyutlarından dolayı sahada yeterince etkin olamadıklarını, dezenformasyonla mücadele ettiklerini belirtmiştir fakat demecinde duygusal bir mesaj vermemektedir. MHP lideri Devlet Bahçeli ise, yine özellikle mizah kullanılarak hiç görünmediği 9 gün boyunca eleştirilmiştir. Milletvekili seçildiği Osmaniye'ye bile gitmeyerek, ana

akım ya da sosyal medyada da görünmeyerek, açıklama yapmadığı için 14 Şubat günü saat 12:00'da Twitter'da 105.5K ile en yüksek trend olmuştur[8].

Humanitarian Ignorance, yani "İnsani Umursamazlık" makalesinde (Fejerskov v.d., 2023) umursamazlığın sebeplerini, bilgi eksikliğine, zihinsel bir duruma, kamusal bir soruna, üretilmiş bir soruna veya kültürün bir özelliğine kadar uzanan kavramsallaştırmalarla açıklamaktadır. Bu aşamada iletişimi sağlayan kanal Twitter'ın ilk gün dolmadan dezenformasyon gerekçe gösterilerek kapatıldığının ve çalışmaların durmasına sebep olarak infial yarattığının burada hatırlanması iyi olacaktır. Tüm krizlerden sonra sosyal medya açık bir alan olduğu için dezenformasyona da açık hale gelmektedir; kapatmak yerine halkı doğru bilgi edinebilecekleri resmi sitelere ya da hesaplara yönlendirmek bu tehlikeye çözüm sunmaktadır: Harvey Kasırgası'nın ardından Twitter'da yayılan dezenformasyon ve panikle, Belediye Başkanı Turner bu şekilde başa çıkmıştır (Vera-Burgos & Griffin-Padgett, 2020).

2.2.2. Acil Durum Değerlendirmesi

Onarıcı söylem teorisindeki ikinci adım *acil durum değerlendirmesi* yani depremin verdiği maddi ve manevi hasarın tespitidir (Williams vd., 2017). 6 Şubat 2023'te aynı bölgede yüksek şiddetli ikinci bir deprem daha gündüz saatlerinde ve herkes teyakkuzda iken meydana geldiği için binaların çöküş anları video olarak kaydedilmiş ve durumun ciddiyetine dikkat çekmek üzere sosyal medyada yayılmıştır. Ölü sayısının ilk belirlemelere göre 40.000'in üzerinde olduğu, uçangözler tarafından çekilen görüntülere bakılarak tahmin edilmiştir. Bu aşamada bölgedeki ihtiyaçlar, ihtiyaç sahipleri ve yardım yapacaklar sosyal medya üzerinden belirlenerek buluşturulmaya başlanmıştır. Bu aşamada sivillerin, ünlülerin ve özellikle sosyal medya fenomenlerinin bir kısmının etkin çalışma yürütmüştür: Dünyaca ünlü şarkıcı, 19.2 M takipçili Madonna, Instagram hesabından Türkiye ve Su-

8 https://getdaytrends.com/turkey/2023-02-14/12/

riye depremlerini hatırlatarak, hayranlarını bağış yapmaya çağırmış ve bağış için adres göstermiştir[9].

2.2.3. Suçluların Tespiti

Onarıcı söylemin üçüncü aşaması olan *suçluların tespiti* kurbanlara ve görgü tanıklarına yardıma başlandığı aşamadır. Bu aşamada konuyla ilgili, varsa, zanlıların tespiti ve ifşası, özellikle de yakalanmalarıyla ilgili girişimler halkın yatışmasında önemli bir rol oynamaktadır (Williams vd., 2017).

6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinin ardından Twitter gündemini şekillendiren başlıca konular arasında, platformun kapatılması, devlet ve ordunun deprem bölgesine yönelik yardımlarının gecikmesi, belirli yetkililerin yolsuzluklarla ilişkilendirilmesi, liyakatsiz atamalar, kurum yöneticilerinin aile üyelerinin aynı kurumdaki önemli pozisyonlara getirilmesi gibi temalar bulunmaktadır. Bu durumlar *suçlularının tespiti* aşamasını temsil etmektedir. Suçlular tespit edilmiş fakat yaptırım uygulandığı görülmediği için "Dünyanın en sağlam binaları değil ama dünyanın en sağlam koltukları bizde! 7.7'lik depreme bile dayanıklı... Kimseyi yerinden oynatamadı." (Haber Report, 2023) şeklinde, sorun, ironi ile dile getirilmiştir ve 23 Şubat-25 Şubat arası trend olan #depremdeğilsistem[10], sistemi sorgulayan ya da istifa çağrısı yapan hashtaglerden biridir. Bu gibi demeçlerle birlikte, #isiashesapzamanı[11] İsias Otel'in yıkılması ve KKTC'den maça gelen 15 yaşındaki sporcuların ölümü üzerine üçüncü sırada 52.0K tweet ile trend olmuştur.

Şefkatli, birleştirici ve yatıştırıcı bir hitabet benimsenerek *iyileşme ve affetme* sürecine taşınması gereken kriz iletişimi yetkililer tarafından doğru yönetilemediği için sonraki aşamalara geçilemediği gözlenmektedir. Twitter'da "normalleşme" konusuna tepki bu yüzdendir: önce bir yas sürecinden geçilmesi gerektiği, yas süreci atlatıldıktan sonra da yeni normlar doğrultusun-

9 https://www.instagram.com/p/CoqAhnhPOTs/?utm_source=ig_embed&ig_rid=7f43544f-27d0-43dc-bd15-a02bc6721ba9&img_index=1

10 https://getdaytrends.com/turkey/trend/%23DepremDe%C4%9FilSistem/

11 https://getdaytrends.com/turkey/trend/%23isiashesapzaman%C4%B1/

da *normalleşmenin* başlayabileceği vurgusu yapılmıştır (Çelenk, 2023). Gündelik hayatı aniden ters-yüz eden bu tarz kolektif bir deneyimin iletişimi meşakkatli olacaktır; yaşanan tek bir olayda, bireysel deneyimlerin her biri benzersizdir (Pilch Ortega, 2023) ve bu sebeple doğrudan ya da dolaylı olarak afeti deneyimlemiş kişilere sakin ve kapsayıcı yaklaşılmasını gerektirmektedir (Williams vd., 2017). Travma geçirmekte olan insanların öfke ve üzüntü içeren mesajlar yazmasının normal karşılayarak, durumun sükunetle ve empatiyle yönetilmesi uzun vadede de olumlu sonuçlar getirdiği bilinmektedir (Vera-Burgos & Griffin Padgett, 2020).

Fakat 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri sonrasında bir çok yetkilinin verdiği mesajların ötekileştirici ve değersizleştirici olduğu görülmüştür. Bu söylemler Twitter'daki "skandallar" teması altında, istikrarla yüksek seyreden grafiğin parçası olarak ele alınmıştır. Özellikle seçim arifesinde olunduğu için, troller devreye girerek, skandalları unutturmak üzere saldırgan jargonları ile deprem öncesinde de varolan kutuplaşmayı tetiklemişlerdir. Bu yaklaşım, doğası apolitik olan hesapları dahi Twitter'da siyasi bir tavır takınmaya itmektedir (Bulut ve Yörük, 2017). Buna ek olarak Türkiye'de, sosyal medyanın otoritenin kontrolü altında olduğunun, kapatılarak, hükümet karşıtı söylemler karşısında sansür uygulanarak sürekli hissettirilmesi, güvenilirliğini düşürmektedir (Bulut ve Yörük, 2017).

2.2.4. İyileşme ve Affetme

İyileşme ve affetme aşaması, mağdurların sorunları üzerinde çalışarak krizin sonuçlarıyla baş etmeleri için gereklidir (Vera-Burgos & Griffin-Padgett, 2020). Bu araştırmada, literatüre geçmiş örneklerde ele alınan liderlerin toplumun birer ferdi kimliklerinden hareketle, krizin üstesinden birlikte gelme vizyonunu yansıttığı ve halkı kucaklayan, iyileşmeye teşvik eden etkili iletişim stratejilerine odaklandığı görülmektedir. Özellikle, 11 Eylül saldırıları sonrasında New York Belediye Başkanı Rudolph Giuliani'nin sakin ve sempatik konuşmalarında iyileşme, affedicilik, özgürlük ve çeşitliliğe vurgu yapması, onun bir 'söylem

kahramanı' olarak nitelendirilmesini sağlamıştır (Williams vd., 2017). Boston Maratonu'na yapılan terörist saldırı sonrasında, Belediye Başkanı Menino'nun yatıştırıcı yaklaşımı bir psikolojik danışmanınkine benzetilmektedir (Williams vd., 2017). Türkiye örneğinde ise bu tarz bir tavır takınılmamış, seçimler için karşılıklı karalama kampanyasına başlanmış, halk "seçmen" olarak konumlandırılarak, deprem travması bir kenara konulmuştur. Deprem ile ilgili herhangi bir konunun artık gündem olmadığı için 4 Nisan 2023'te araştırmanın sonlandırılması bunu kanıtlamaktadır, grafiklerdeki temalardan da, yukarıda tartışılmış olduğu üzere, görülebilmektedir.

2.2.5. Islah etme ve Yeniden İnşa

Islah etme ve yeniden inşa, geleceğin yeni oluşmuş şartlara göre tasarlanarak tekrar inşa edilmeye başlandığı aşamadır (Williams vd., 2017). Yukarıda da belirtildiği üzere 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri sonrasında tüm aşamalar birbirine geçmiş ve bir anda seçim hazırlıklarına başlandığı için *normalleşme* aşamasına götürecek *iyileşme ve affetme* ile ıslah etme ve yeniden *inşaa* süreçleri telaşla atlanmıştır. Arama kurtarma çalışmaları sonlandıktan sonra başlanması gereken enkaz kaldırma çalışmaları (TMMOB 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri Değerlendirme Raporu, 2023), henüz içeride canlı insanlar ve hayvanlar olma ihtimali varken başlatılmış, bu haberlerin Twitter'da yayılması öfke uyandırmıştır: "İnsanı en çok yaralayan şey fiziksel acı değil, haksızlığın, mantıksızlığın verdiği ruhsal ıstıraptır" (Frankl, 2009). #EnkazKaldırmaDurmalı[12] hashtagi 15 Şubat gününe damgasını vurmuştur.

2.2.6. Normalleşme

Normalleşme, güvenin tekrar tesis edilmesiyle, iyileşmenin gerçekleştiği ve normale doğru ilerlenilen aşamadır. Depremin 7. gününden itibaren "normalleşmeyelim, önce yasımızı tutalım!" diyenlerle "normalleşme" için neler yapılması gerektiğini sıralayanlar arasındaki çatışma ara ara yükselmektedir; 26 Şubat

12 https://getdaytrends.com/turkey/trend/%23EnkazKald%C4%B1rmaDurmal%C4%B1/

2023'te bu çatışmanın devam ettiğine dair günlüğe not düşülmüştür fakat trend olacak kadar çok konuşulmamıştır.

Yukarıda belirtildiği üzere, içinden geçilmesi gereken aşamalar atlanarak, planlı bir iletişim yönetimi yapılmaksızın seçime yönelik, propagandist bir strateji benimsenmiştir. Troller daha yoğun çalışmaya başlamış, depremden zarar gören bölgelere ve insanlara, *iyileşme ve affetme; ıslah etme ve yeniden inşa, normalleşme* süreçleri yaşatılmadan, Türkiye'de Genel Seçim'e gidilmiştir.

SONUÇ

İletişim yönetimi, herhangi bir kriz durumunda toplumun direncini artırarak iyileşme süreçlerini destekleyen temel unsurlardan biridir (Vera-Burgos & Griffin-Padgett, 2020). Bu araştırmanın gösterdiği gibi, 6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinin ardından kriz iletişimi tek bir merkezden etkili bir şekilde yönetilememiştir. Toplumu, içinde yaşadığı çevreyle birlikte, iyileşme ve normale dönme süreçlerine taşımaya değil, tüm politik liderler tarafından yaklaşan seçimler için propaganda faaliyetlerine yönelik çalışmalara odaklanılmıştır.

Bu araştırmada, doğa kökenli bir afet durumunda, acil durum iletişiminin önceden planlanması ve titizlikle yönetilmesi gerekliliği yeniden ortaya çıkmıştır. Kriz, profesyonel bilgi ve deneyim gerektiren bir alandır ve bu alanda uzman kişilerce yönetildiği takdirde aşılabilmektedir. Ayrıca, krizi yönetmekle yükümlü, konularında uzman farklı kademelerin ve kurumların birbirleriyle koordinasyon içerisinde ilerlemesi, sorumluluk alanlarını belirlemeleri ve bunları her koşul için standartlaştırmaları ileriye yönelik, afete ve krizlerin sağlıklı bir biçimde atlatmasına katkıda bulunacaktır (Fejerskov v.d., 2023). Arama-kurtarma çalışmalarının yetkinliği, kriz yönetimi aktörleri arasında bilgi koordinasyonunun sağlanabilmesine, halkın sakinleştirilmesine ve doğru yönlendirilmesine ilişkin stratejilerin uygulanmasıyla eş güdümlüdür. Bu araştırmada Onarıcı Söylem Teorisi (Williams vd., 2017) perspektifinden tartışılan bulgular,

6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri'nden sonra kriz yönetiminin gerektiği gibi yapılamadığına, son ve beklenen aşama olan *normalleşme* aşamasına ulaşılamadığına işaret etmektedir. Etkili kriz iletişimi için gerekli olan *acil durum değerlendirmesi* aşamasında, toplumun şokla verdiği *ilk tepki*, empati ve kapsayıcılıkla karşılanması gerekirken, netnografik veri, ilk tepkinin sertlikle baskılandığını ortaya çıkarmaktadır.

Tüm bunlara ek olarak, sarsıntının şiddeti, kentleşme konusundaki problemler ve imarla ilgili ihmallerin varlığı depremin verdiği zararı arttırmış olduğu için halkın yetkili mercilere karşı infialini de büyütmüştür. TMMOB'nin 6 Şubat Depremleri 8. Ay Raporu'nda da (2023) belirtildiği üzere, iletişim ve koordinasyon sorunları öne çıkmaktadır:

"Ölen insan sayısının bu denli artmasına neden olan faktörlerin en önemlileri, geç müdahale, kamu otoritesinin eksikliği, afete hazır olmama, koordinasyonu sağlayacak afet yönetim planının olmayışının getirdiği plansızlık ve koordinasyon eksikliği, acil müdahale sağlık merkezlerinin oluşturulamaması, zorlu kış startlarında barınma ihtiyacının giderilememesi olarak sıralanabilir."

Türkiye›nin sismik hareketler üzerindeki konumu, 6 Şubat 2023›te meydana gelenlerin son depremler olmadığını göstermektedir. Olası kriz ve afet senaryoları üzerinde, farklı birimler için oluşturulmuş, farklı senaryoların derinlemesine çalışılması gerekliliği tekrar doğmuştur. Olası afetlerin çeşitliliği uyarınca, farklı iletişim stratejilerinin geliştirilmesi, lider konumundaki kişilerin eğitimlere tabi tutulmaları ve bu konunun sistematik olarak üzerinde durulması, afet ve kriz iletişiminin doğru yönetilebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Diğer yandan toplumun bireylerinin bu stratejiler konusunda bilgilendirilmeleri, "afet yönetiminin her aşamasında katılımcı desteğinin sağlanması" (Küçükşen ve Yetkin, 2020) afet sonrası kriz yönetiminin başarısı için elzemdir. İyi bir kriz iletişimi, kriz öncesinde oluşturulur, krizin çözülmesini sağlar (Fejerskov v.d., 2023). 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri ile birlikte bu stratejileri kurmak için kullanılabilecek yeterli veri toplanmıştır.

Buna rağmen, 6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinin yıldönümünde, tarih Şubat 2024 iken, deprem bölgesinde, konteynerlerde kalmaya devam eden halk, yetkililerin normalleşmeye doğru gidildiği yönündeki demeçlerini doğrulamayarak, her şeyin daha da kötüye gittiğini belirtmiştir (Köse, 2024). Olası acil durumlar için bir strateji geliştirilmediği ve sistem, deprem öncesindeki gibi kontrolsüz ilerlediği için, tekrar cereyan etmesi muhtemel herhangi bir afete karşı hazır olunmadığının altı çizilmektedir (Yeni Yaşam, 2024).

Depremi takiben, Nisan 2023'te milat niteliğinde başka bir değişim daha, Twitter'ın "X olması," tıp dilinde "ölümü," de gerçekleşmiştir, ki bu da araştırmama damgasını vurmuştur. 14 Şubat 2023'te, 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri kadar yıkıcı ve geniş satıhlı bir afetin Twitter'daki yansımasının nasıl olacağını merak ederek başladığım bu araştırma, muhtemelen ismi "Twitter" olan mecrada yapılmış son araştırmalardan biri olacaktır; Temmuz 2023'te (Feiner, 2023) tamamen dönüşen Twitter ve mavi kuşu yerlerini siyah bir X'e bırakmıştır.

KAYNAKÇA

Abu-Lughod, L. (1999). *Veiled sentiments*. University of California Press.

Aldamen, Y. & Hacimic, E. (2023). Positive Determinism of Twitter Usage Development in Crisis Communication: Rescue and Relief Efforts after the 6 February 2023 Earthquake in Türkiye as a Case Study. *Social Sciences, 12*(8), 436. Erişim tarihi: 20 Aralık 2023, https://doi.org/10.3390/socsci12080436

Asena-Salman, B. (2021). The Rhetoric of Online Motherhood in Turkey. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Yeditepe Üniversitesi.

Balkan, E. & Ülgen. S. (2023). *Yanlış Bilgilendirme, Malinformasyon ve Dezenformasyon Üzerine Bir Rehber*. EDAM. Erişim tarihi: 20 Aralık 2023, https://edam.org.tr/Uploads/Yukleme_Resim/pdf-11-09-2023-23-22-47.pdf

Browne, R. (2023, Şubat 9). Twitter Restored in Turkey After Meeting with Government Officials. CNBC. Erişim tarihi: 20 Aralık 2023, https://www.cnbc.com/2023/02/09/twitter-restored-in-turkey-after-meeting-with-government-officials.html

Bulut, E., & Yörük, E. (2017). Mediatized Populisms| Digital Populism: Trolls and Political Polarization of Twitter in Turkey. *International Journal Of Communication, 11*(25). Erişim tarihi: 20 Ocak 2024, https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/6702

Costello, L., McDermott, M. & Wallace, R. (2017). Netnography: Range of Practices, Misperceptions, and Missed Opportunities. *International Journal of Qualitative Methods, 16*(1), 1-12. Erişim tarihi: 25 Aralık 2023, https://doi.org/10.1177/1609406917700647

Çabalar, A. F. (2023). Zemin Davranışlarının Deprem Zararlarının Azaltılmasındaki Rolü: Gaziantep-Kahramanmaraş İlleri. On Yılın Ardından Ulusal Deprem Araştırma Programı UDAP Çalıştayı Genişletilmiş Bildiri Özetleri içinde (ss. 42-45). Ankara: İçişleri Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Başkanlığı.

Çelenk, Z. (2023, Şubat 21). Normalleşmeyeceğiz, acının ve çocukların takipçisiyiz. Gazete Duvar. Erişim tarihi: 15 Ocak 2024, https://www.gazeteduvar.com.tr/normallesmeyecegiz-acinin-ve-cocuklarin-takipcisiyiz-makale-1604701

Disaster Response on Facebook. Erişim tarihi: 15 Ocak 2024, https://www.facebook.com/disaster/mentions

Elçi, A. (2023, Şubat 10). Kahramanmaraş Depremi: Twitter Enkaz Altında Kalanların Bulunmasına Nasıl Yardımcı Oldu? Euronews. Erişim tarihi: 20 Aralık 2023, https://tr.euronews.com/2023/02/10/kahramanmaras-depremi-twitter-enkaz-altinda-kalanlarin-bulunmasina-nasil-yardimci-oldu

Exitus. *Tıp terimleri sözlüğü* İçinde. Erişim tarihi: 19 Temmuz 2024, https://www.tipterimlerisozlugu.com/exitus.html

Feiner, L. (2023, Temmuz 25). Twitter to X: It's not just a name change. CNBC. Erişim tarihi: 10 Ocak 2024, https://www.cnbc.com/2023/07/25/musk-explains-why-hes-rebranding-twitter-to-x.html

Fejerskov, A.M., Clausen, M.L., & Seddig, S. (2023, Ağustos 17). Humanitarian ignorance: towards a new paradigm of non-knowledge in digital humanitarianism. *Disasters, 48*(8). Erişim tarihi: 17 Ocak 2024, https://doi.org/10.1111/disa.12609.

Frankl, V. E. (2009). *İnsanın anlam arayışı*. (S. Budak, Çev.). Okuyan Us.

Getdaytrends. Twitter Trends Türkiye. Erişim tarihi: 10 Haziran 2023. https://getdaytrends.com/tr/turkey/

Griffin-Padgett, D. R. & Allison, D. (2010). Making a Case for Restorative Rhetoric: Mayor Rudolph Giuliani & Mayor Ray Nagin's Response to Disaster. *Communication Monographs, 77*(3), 376-392. Erişim tarihi: 5 Ocak 2024. https://doi.org/10.1080/03637751.2010.502536

Haber. (2023, Şubat 15). [Twitter]. Erişim tarihi: 25 Aralık 2023, https://twitter.com/Haber/status/1625952969400193037

Haber Report. (2023, Şubat 20). Deva Partisi Sözcüsü İdris Şahin. [Twitter]. Erişim tarihi: 25 Aralık 2023, https://twitter.com/HaberReport/status/1627633635477053441

Hatiboğlu Eren, B. (2017). *İmkansız medeniyet: TOKİ/Aktaş Mahallesi örneğinde feminist bir etnografi*.Ayizi.

Jackson, M. O. (2019). *The human network: how your social position determines your power, beliefs, and behaviors*. Vintage Books.

Karaağaç, H. (2023). Hastane Afet Yönetim Sürecinde Tıbbi Sosyal Hizmet Uygulamaları: Kahramanmaraş Depremleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Afet ve Risk Dergisi, 6*(3), 1154-1166.

Kazım, A. (2023, Şubat 14). Yardım Duyurularında "Açık Açık Ped" Yazılmasını Yanlış Bulan Kişilere Gelen Tepkiler. Onedio. Erişim tarihi: 20 Aralık 2023, https://onedio.com/haber/yardim-duyurularinda-acik-acik-ped-yazilmasini-yanlis-bulan-kisilere-gelen-tepkiler-1128369

Kemp, S. (2023, Şubat 13). Digital 2023: Turkey. *Datareportal*. Erişim tarihi: 10 Ocak 2024, https://datareportal.com/reports/digital-2023-turkey?rq=twitter%20users%20in%20turkey%202023%20

Kozinets, R. V. (2020). *Netnography: the essential guide to qualitative social media research*. Sage.

Kozinets, R.V., Gretzel, U. & Bui, T. (2024). Proceedings of the 57th Hawaii International Conference on System Sciences, 2024 (ss. 2275-2277). Applying netnographic research in the system sciences contest--Insights, illustrations, and intersections. Erişim tarihi: 10 Şubat 2024, https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/server/api/core/bitstreams/c437987f-c86d-4281-bf7d-82452e34bcce/content

Köse, E. (2024). İnadı Duvara Yazmak. *Aposto TR*. Erişim tarihi: 7 Şubat 2024. https://aposto.com/s/inadi-duvara-yazmak?utm_campaign=later-linkinbio-aposto&utm_content=later-40893624&utm_medium=social&utm_source=linkin.bio

Kuzucuoğlu, A. H. (2015). *Kentsel riskler ve japonya modeli*. Hiperlink.

Küçükşen, M. & Yetkin, O. (2020). Afet Yönetimi ve Yerel Yönetimler. M. Yaman ve E. Çakır (Eds.). *Farklı Boyutlarıyla afet Yönetimi* İçinde (ss. 143-163). Nobel.

Mac, R & Hsu, T. (2023, Temmuz 24). from Twitter to X: Elon Musk begins erasing an iconic internet brand. The New York Times. Erişim tarihi: 29 Aralık 2023, https://www.nytimes.com/2023/07/24/technology/twitter-x-elon-musk.html

Maldenya, D., Choudhury, M. D., Garcia, D. & Romero, D. M. (2023). Pulling through together: social media response trajectories in disaster-stricken communities. *Journal of Computational Social Science*. Erişim tarihi: 10 Ocak 2024, https://doi.org/10.1007/s42001-023-00209-8

Pilch Ortega, A. (2022). Social learning and building solidarity. *Remaking Communities and Adult Learning* İçinde. Brill. https://doi.org/10.1163/9789004518032_010

Shahbazi, M., Barney, T. & Bunker. B. D. (2024). Netnography for crisis management and information systems research. Proceedings of the 57th Hawaii International Conference on System Sciences, 2024 (ss. 2308-2317). Erişim tarihi: 8 Ocak 2024, https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/server/api/core/bitstreams/575b2f98-6bb0-4bf3-b91e-84eba59634af/content

Senett, R. (1970). *The Uses of Disorder*. Yale University Press.

Soylu, S. [@suleymansoylu]. (2023, Şubat 9). #Deprem Afeti Basın Açıklaması. [Twitter]. Erişim tarihi: 20 Aralık 2023, https://twitter.com/suleymansoylu/status/1623775830655606787

Statista. (2023). Leading countries based on number of X (formerly Twitter) users as of january 2023. Erişim tarihi: 20 Aralık 2023, https://www.statista.com/statistics/242606/number-of-active-twitter-users-in-selected-countries/

Şen, R. & Koç Akgül, S. (2023). WhatsApp dayanışma grupları ve iletişim uygulamaları: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri. *Afet ve Risk Dergisi 6*(4), 2023, 1410-1428.

TMMOB 6 Şubat Depremleri 8. Ay Değerlendirme Raporu. (2023, Ekim 6). https://www.tmmob.org.tr/icerik/tmmob-6-subat-depremleri-8-ay-degerlendirme-raporu-yayimlandi#:~:text=%C4%B0%C3%A7i%C5%9Fleri%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20taraf%C4%B1ndan%2024%20Nisan,say%C4%B1s%C4%B1n%C4%B1n%20ise%20107.204%20olarak%20belirtilmi%C5%9Ftir.

When natural disasters happen Twitter can be used, here is how. (2022, 13 Ekim). [@X] Erişim tarihi: 29 Aralık 2023, https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2022/when-natural-disasters-happen-twitter-can-help-heres-how

Williams, G. A., Woods, C. L. & Staricek, N. C. (2017). Restorative rhetoric and social media: an examination of the Boston marathon bombing. *Communication Studies 68*(4), Eylül-Ekim 2017, 385-402.

van Dijk, T. (2009). Critical Discourse Studies: A Sociocognitive Approach. R. Wodak & M. Meyer (Eds.). *Methods of critical discourse analysis* İçinde. (2. Basım). (ss. 62-86). Sage.

Vera-Burgos, C.V. & Griffin Padgett, D.R. (2020). Using Twitter for Crisis Communications in a Natural Disaster: Hurricane Harvey. *Heliyon, 6*(9), 2405-8440. Erişim tarihi: 25 Aralık 2023, https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e04804.

Villegas, P. ve Nix, N. (2023, Şubat 8). Turkish residents struggle to access Twitter in earthquake aftermath. The Washington Post. Erişim tarihi: 29 Aralık 2023, https://www.washingtonpost.com/technology/2023/02/08/twitter-restrictions-turkey-earthquake-aftermath/

Yavaş, M. (2023, Şubat 6). [@mansuryavas06]. Erişim tarihi: 20 Aralık 2023, https://twitter.com/mansuryavas06/status/1622487659070296064

Yazar, F. (2023). 2021 Yılında Akdeniz ve Ege Bölgesinde Gerçekleşen Orman Yangınlarının Afet Kriz İletişimi Yönetimi Bağlamında İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2023*(50), 251-272. Erişim tarihi: 25 Aralık 2023, https://doi.org/10.52642/susbed.1225271

Yeni Yaşam. (2024, Şubat 1). Depremin üzerinden bir yıl geçti: Konteyner kentler daha çok yara açtı. [yeniyeasamgazetesi5.com]. Erişim tarihi: 25 Aralık 2023, https://yeniyasamgazetesi5.com/depremin-uzerinden-bir-yil-gecti-konteyner-kentler-daha-cok-yara-acti

Yoosefi Lebni, J., Irandoost, S. F., Mehedi, N., Sedighi, S., & Ziapour, A. (2022). The role of celebrities during the Covid-19 pandemic in Iran: opportunity or threat? *Disaster medicine and public health preparedness*, *16*(4), 1292–1293. Erişim tarihi: 25 Aralık 2023, https://doi.org/10.1017/dmp.2020.498

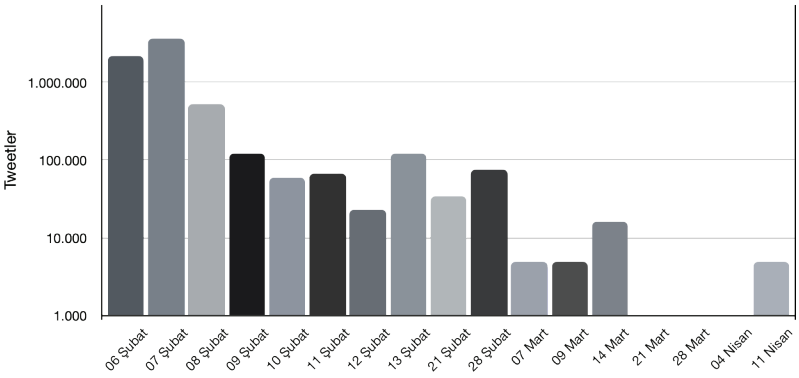
Grafikler

Makalede kullanılan tüm grafikler Getdaytrends'den alınan coğrafi/günlük/saatlik ve netnografik olarak tutulan Twitter günlüğü verisi doğrultusunda yazar tarafından hazırlanmıştır.

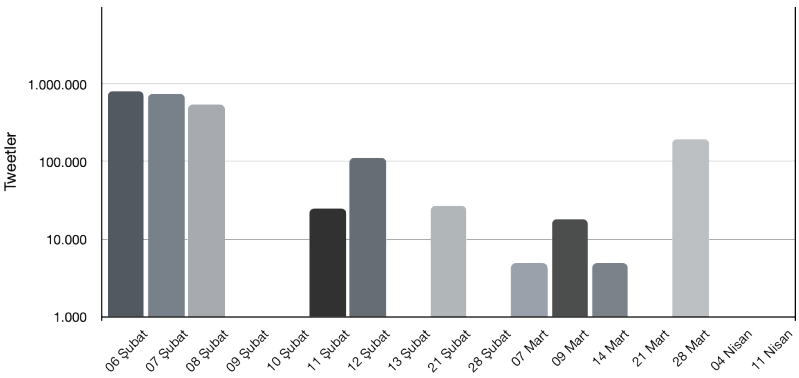
Ekler

6 Şubat Depremlerinden sonra Türkiye'de
Twitter, Temalara göre Grafikler

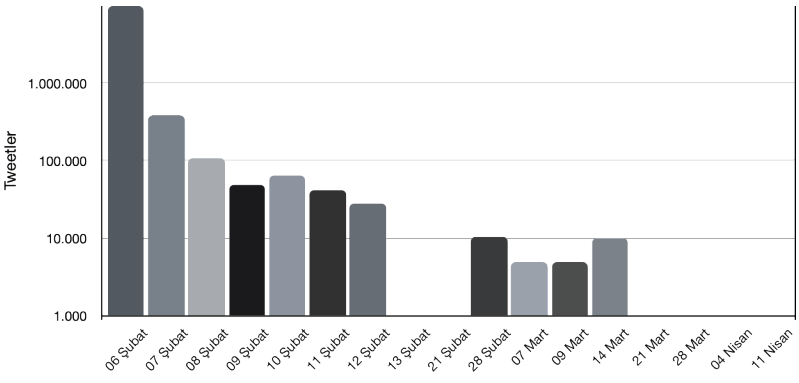
(Kaynak: Tüm grafikler Getdaytrends Turkey'den alınan veri doğrultusunda yazar tarafından hazırlanmıştır.)

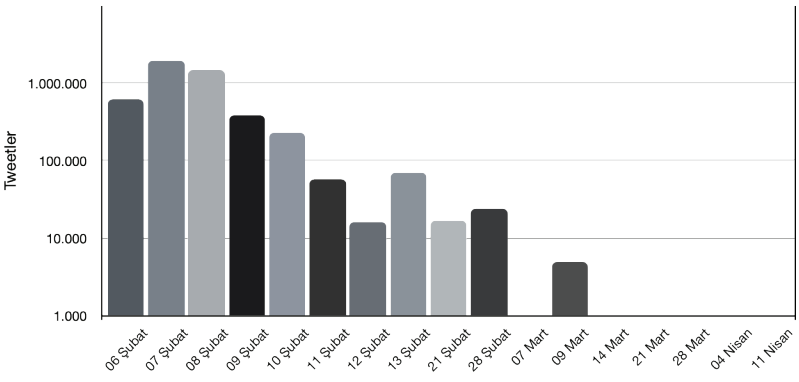
Grafik 1: Deprem

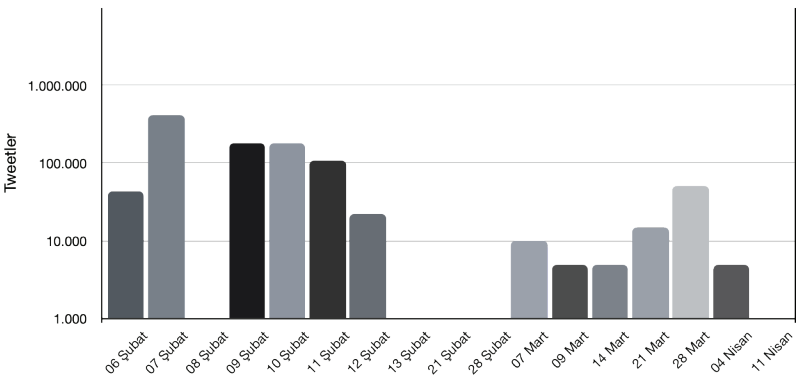
Grafik 2: Şehirler

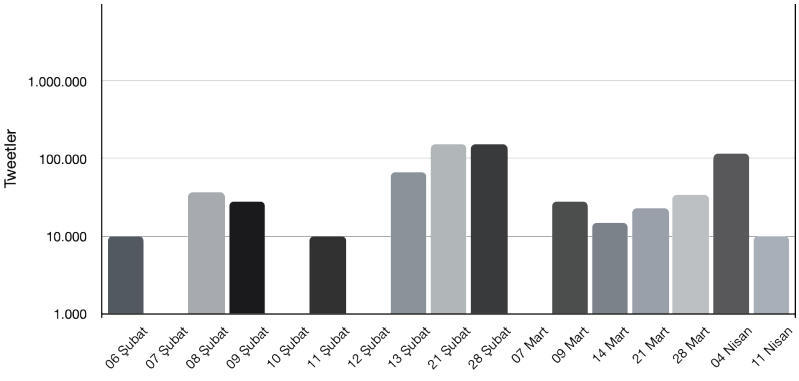
Grafik 3: Tüm Türkiye

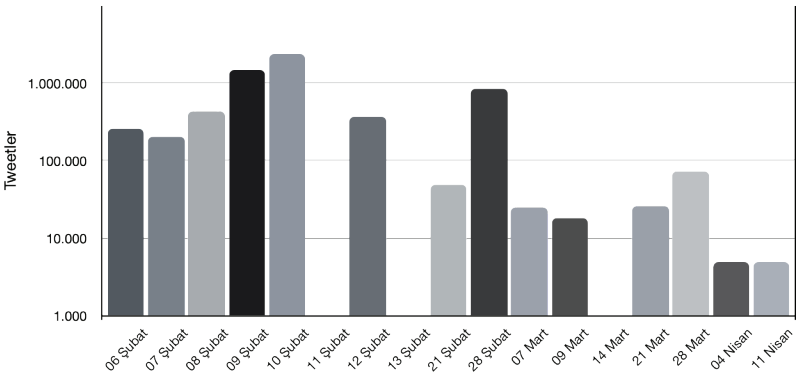
Grafik 4: Yardım

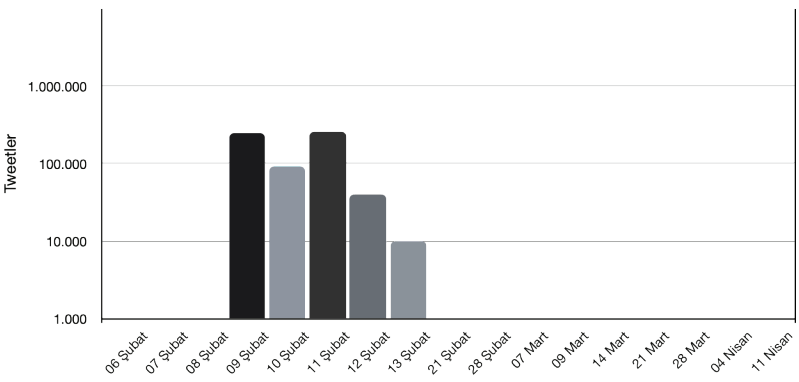
Grafik 5: Allah/Kader/İnanç

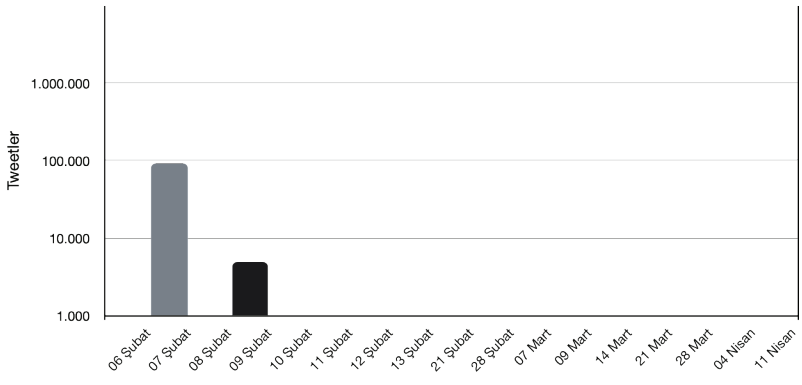
Grafik 6: Futbol

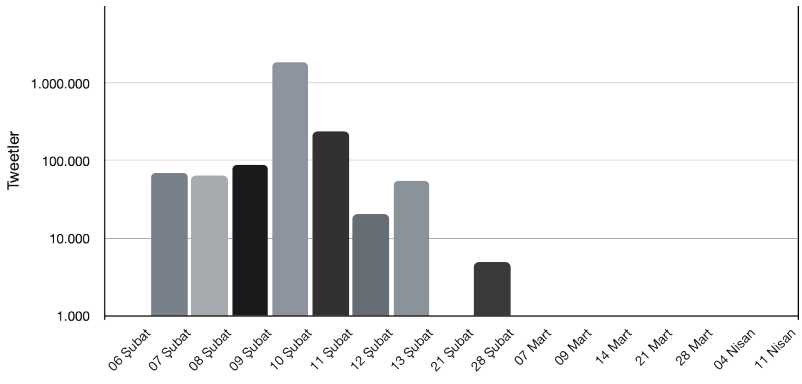
Grafik 7: Skandallar

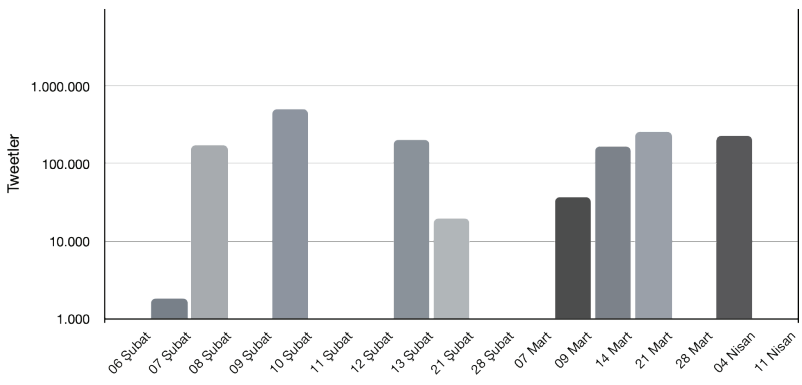
Grafik 8: İyiyiz! Mucizeler

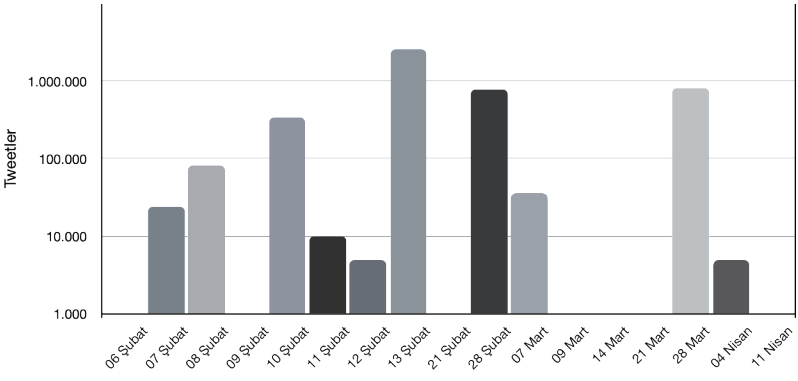
Grafik 9: Haarp/Komplo teorileri

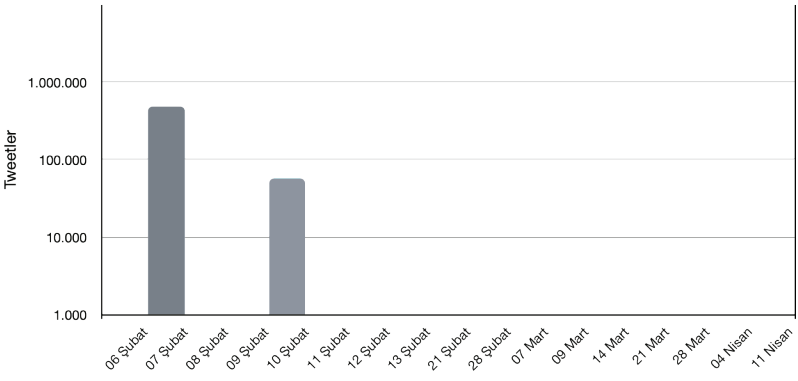
Grafik 10: Başsağlığı/Sahipsiz cenazeler

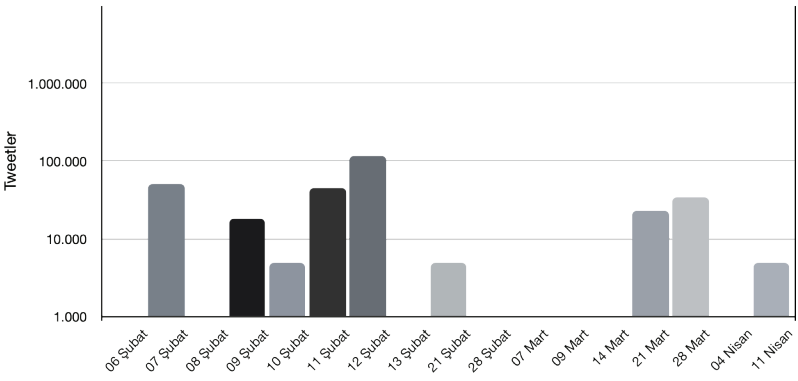
Grafik 11: Borsa/Ekonomi

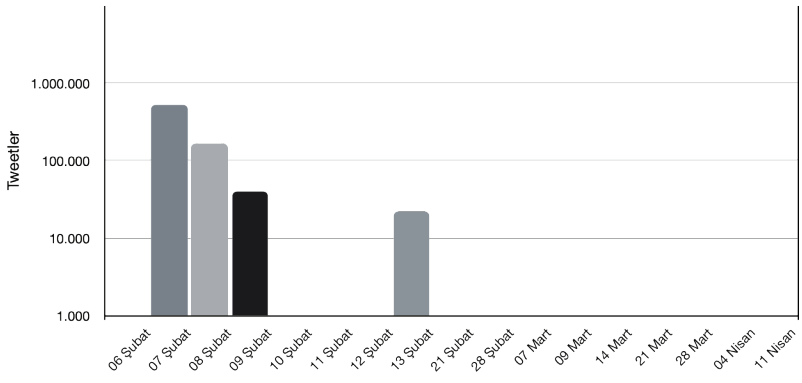
Grafik 12: Ünlüler

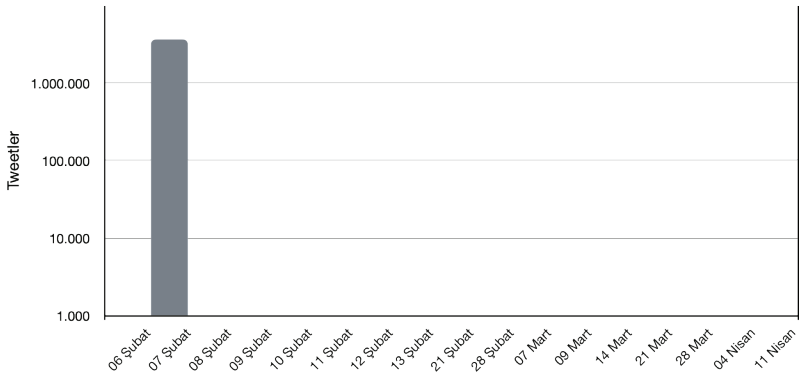
Grafik 13: Kayıp şahıslar

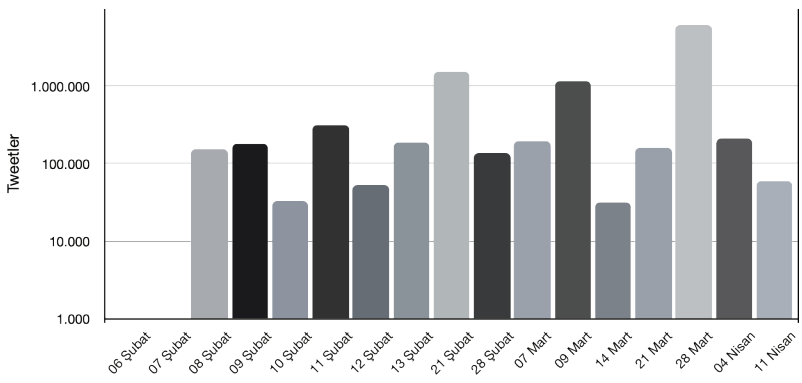
Grafik 14: Deprem bilimciler/Arama kurtarma bilir kişileri

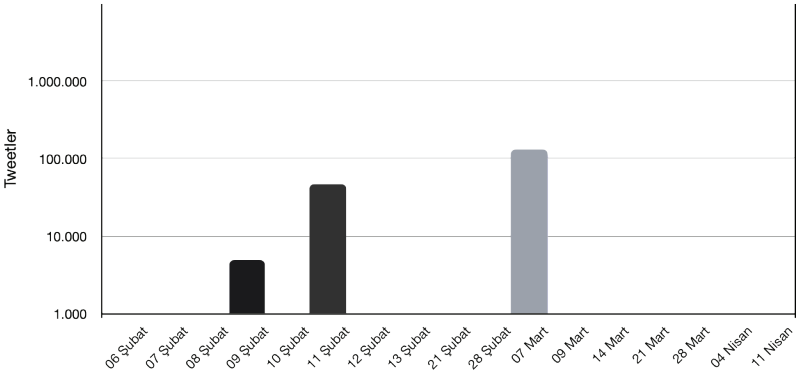
Grafik 15: Göçmenler

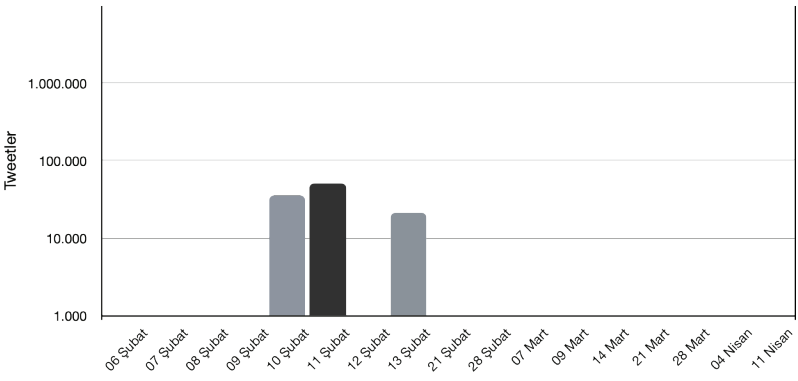
Grafik 16: Enkaz altındayım

Grafik 17: Politika

Grafik 18: Menstrual Ürünler/Toplumsal cinsiyet

Grafik 19: Yağma/Hırsızlık

